



Het Nederlandse MKB in zwaar weer?

De Nederlandse economische situatie is fragiel en naar verwachting treedt hierin op korte termijn geen verandering op. Consumenten zien hun koopkracht dalen en de werkloosheid loopt op, waardoor de binnenlandse bestedingen onder druk blijven staan. Daarbij kunnen we niet altijd blijven rekenen op de exportmotor. De economische omstandigheden hebben hun weerslag op het Nederlandse bedrijfsleven. Vooral voor de kleinere bedrijven wordt de situatie nijpender.

Het MKB doet ertoe

Volgens de definitie van de Europese Commissie behoren alle bedrijven die minder dan 250 werknemers in dienst hebben en een omzet van minder dan € 50 miljoen of een balanstotaal van minder dan € 43 miljoen tot het MKB. Bedrijven die buiten deze definitie vallen, worden tot het grootbedrijf gerekend. Binnen het MKB onderscheidt de Europese Unie microbedrijven, kleine bedrijven en middelgrote bedrijven (tabel 1).

Tabel 1: Definitie MKB

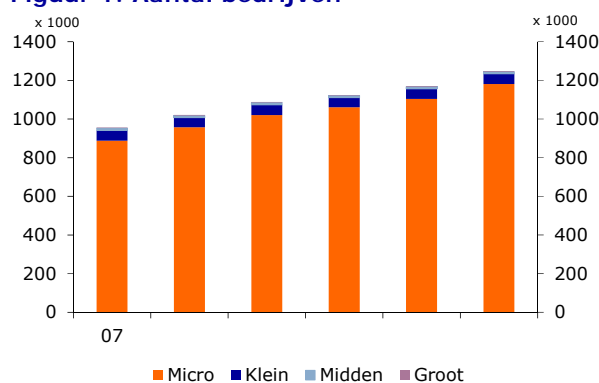
Categorie	Personeelsomvang	Omzet (in mln euro)	Balansomvang (in mln euro)
Definitie EC			
Micro	< 10	≤ 2	≤ 2
Klein	< 50	≤ 10	≤ 10
Middelgroot	< 250	≤ 50	≤ 43
Groot	≥ 250	> 50	> 43

Bron: Europese Commissie (2003)

Het MKB vervult een belangrijke rol in de Nederlandse economie, aangezien verreweg de meeste bedrijven hiertoe behoren (figuur 1). Op 1 januari 2012 stonden ruim 1,2 miljoen bedrijven ingeschreven bij de Kamer van Koophandel. Het overgrote deel van de bedrijven, ruim 1,1 miljoen, behoort tot het microbedrijf. Bij ruim 52.000 bedrijven zijn tussen de tien en vijftig personen werkzaam. Er waren 11.000 middelgrote bedrijven en bij 'slechts' 2.930 bedrijven werkten vorig jaar meer dan

250 personen. Het aantal grote bedrijven maakt hiermee een verwaarloosbaar percentage van het totaal aantal bedrijven uit (0,2%). Ook in de 27 EU-landen vallen verreweg de meeste (niet-financiële) ondernemingen in de categorie midden- en kleinbedrijf. Samen vormen deze ondernemingen 99,8% van de ruim twintig miljoen bedrijven (EC, 2011).

Figuur 1: Aantal bedrijven



Bron: CBS

Het MKB is niet alleen vanwege het aantal bedrijven van belang. Ayyagari et al (2007) laten zien dat het MKB ongeveer de helft van het BBP in geavanceerde economieën voor zijn rekening neemt. Binnen de EU-27 ligt dit percentage op 58,4% (EC, 2011). Het MKB was in 2009 in Nederland verantwoordelijk voor 60% van de toegevoegde waarde (CBS, 2011). Ook op het gebied van werkgelegenheid draagt het MKB zijn steentje bij. In OESO-landen is het MKB goed voor ongeveer 75% van de officiële werkgelegenheid (Beck et al., 2010; Dietrich, 2010). Binnen de EU-27 en Nederland ligt dit percentage iets lager, respectievelijk op 67% en 70% (EC, 2011; CBS, 2011).

MKB sterker gericht op thuismarkt

Het Nederlandse bedrijfsleven is sterk internationaal georiënteerd. Nederland staat al jaren in de top-10 van grootste exporteurs ter wereld. Het reilen en zeilen van de Nederlandse economie is dan ook sterk afhankelijk van de

internationale handel. Dit geldt vooral voor de (grotere) bedrijven. Vier op de tien Nederlandse bedrijven die in 2009 handelden voerde zowel goederen in als uit. Bijna de helft voerde alleen goederen in en een op de tien exporteerde alleen goederen. Uit een nadere analyse van de import- en exportcijfers blijkt dat het percentage bedrijven dat alleen goederen importeert of exporteert daalt naarmate de omvang van het bedrijf toeneemt. Het aandeel van bedrijven dat zowel invoert als uitvoert neemt juist toe met de grootte van het bedrijf (tabel 2).

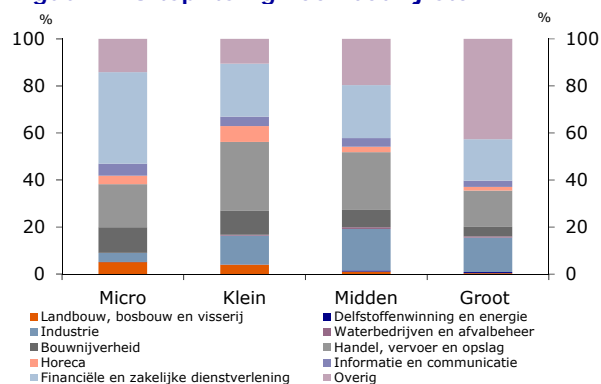
Tabel 2: Aantal bedrijven dat direct invoert en uitvoert in 2009 (in %)

	Alleen invoer	Alleen uitvoer	In- en uitvoer
Micro	52	14	34
Klein	31	9	61
Midden	23	5	72
Groot	29	3	68

Bron: CBS

Het MKB is minder sterk op het buitenland gericht dan het grootbedrijf. Dit wordt veroorzaakt doordat belangrijke MKB-sectoren, zoals de detailhandel, de horeca en de bouw vooral op het binnenland zijn gericht. Veel MKB'ers importeren alleen indirect, via de groothandel. Het grootbedrijf is daarentegen vooral actief in extern gerichte sectoren, zoals de groothandel en handelsbemiddeling en de industrie (figuur 2).

Figuur 2: Uitsplitsing naar bedrijfstak



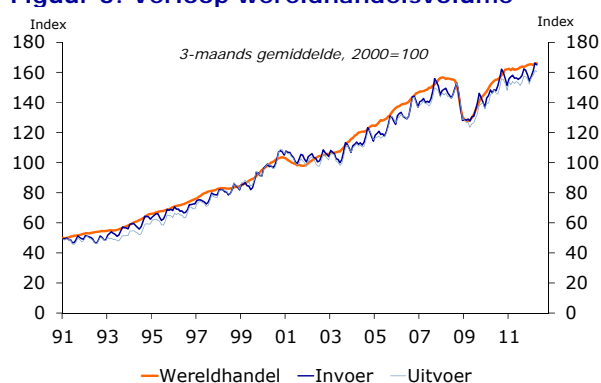
Bron: CBS

Bedrijven lopen voorop

In de afgelopen jaren heeft het Nederlandse bedrijfsleven te kampen gehad met de gevol-

gen van de financiële en economische crisis. In de tweede helft van 2008 begon de Nederlandse economie te krimpen. Deze krimp zette in de eerste helft van 2009 door. Net als bij eerdere conjunctuurcycli was een wegvallende buitenlandse vraag de belangrijkste factor achter de groeiterugval. Door een terugzakende wereldhandel en een fors lager in- en uitvoervolume viel de belangrijkste groeimotor van de zeer open Nederlandse economie weg (figuur 3).

Figuur 3: Verloop wereldhandelsvolume



Bron: CBS

Ter beperking van de economische schade hebben overheden wereldwijd automatische stabilisatoren volledig laten werken, zoals belastingontvangsten en uitkeringen. Hierdoor werd de conjunctuurcyclus afgevlakt en was de terugval van de economie minder groot dan anders het geval zou zijn geweest. Daarnaast hebben veel overheden stimuleringsmaatregelen genomen. Ook centrale banken deden met een ruim monetair beleid een duit in het zakje. In de tweede helft van 2009 trok de wereldhandel aan en keerde de groei terug. Het wereldwijde economisch herstel werd echter volledig gedragen door overheidsuitgaven. Doordat hierdoor ook de begrotingstekorten en staatsschulden opliepen, kon deze situatie onmogelijk aanhouden. Veel landen kregen te maken met een vertraging van de groei en de wereldhandelsgroei stagneerde. Nederland belandde in de tweede helft van 2011 opnieuw in een milde recessie. Hier is Nederland in 2012 uitgeklimmen, maar de groei is zeer gematigd.

Naar verwachting treedt hier op korte termijn geen verandering in op.

Het bedrijfsleven beweegt veel krachtiger dan de overheid en huishoudens mee op de conjunctuur. Grote bedrijven zijn door hun internationale oriëntatie echter gevoeliger voor schommelingen in de wereldhandel dan het MKB. Tijdens het dieptepunt van de economische crisis in juni 2009 had 66% van de grote bedrijven minder omzet dan een jaar eerder tegenover 56% van de MKB-ondernemingen. Door het herstel van de wereldhandel in 2010 is de omzet in het grootbedrijf echter ook sterker hersteld. Het MKB staat vooral bloot aan de nationale ontwikkelingen, aangezien het zijn producten overwegend in Nederland afzet. Het MKB heeft daarom op dit moment zwaar te lijden onder de afname van de consumptieve bestedingen.

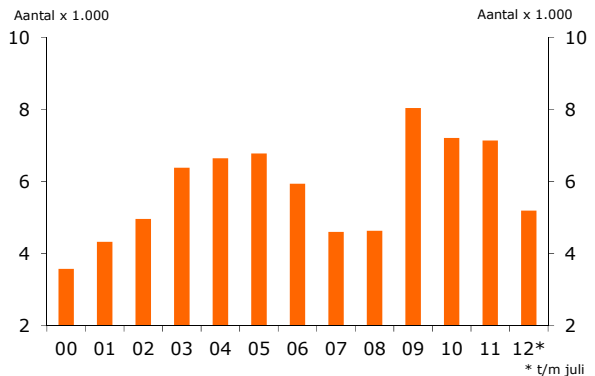
Financiële prestaties bekeken

De economische situatie in de afgelopen jaren heeft de financiële buffers van het bedrijfsleven als geheel aangetast, maar de financiële slagkracht lijkt op macroniveau nog altijd voldoende groot. De solvabiliteit van bedrijven geeft inzicht in de financiële buffers van het Nederlandse bedrijfsleven om onvoorziene risico's, kosten en verliezen op te vangen zonder dat hierdoor het voortbestaan in gevaar komt. In de afgelopen jaren is de solvabiliteit van het Nederlandse bedrijfsleven, ondanks de crisis, gemiddeld redelijk op peil gebleven (figuur 4). Hoewel de daling van de economische groei gepaard is gegaan met een afname van de solvabiliteit als gevolg van gemaakte verliezen, zijn de schulden van bedrijven slechts mondjesmaat toegenomen als gevolg van de lage investeringsdrang. Het gemiddelde solvabiliteitscijfer voor het Nederlandse bedrijfsleven als geheel geeft echter een vertekend beeld, aangezien de hoge solvabiliteit van een klein aantal zeer grote bedrijven het cijfer sterk beïnvloedt. De solvabiliteitsratio¹ van een groot

¹ Deze ratio wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het totale vermogen.

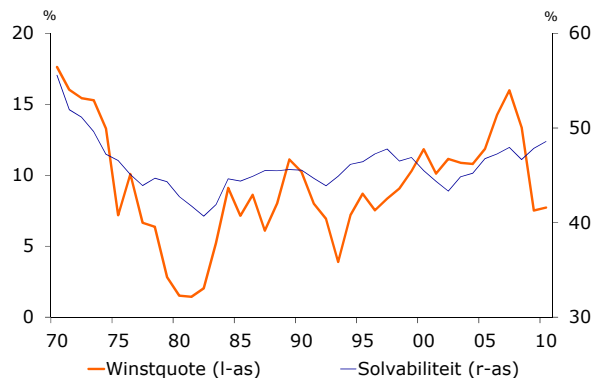
aantal MKB-bedrijven is dan ook aanmerkelijk geringer dan het hiervoor besproken macrocijfer suggereert. Dit wordt vooral veroorzaakt door structurele factoren. Voor het MKB is het bijvoorbeeld moeilijker om externe financiering aan te trekken dan voor het grootbedrijf; er is sprake van een *equity gap*. Dit geldt in het bijzonder voor het aantrekken van eigen vermogen. Daarnaast beschikt het MKB over meer vlottende activa die het bij conjuncturele schommelingen gemakkelijker kan afstoten, waardoor het MKB met kleinere buffers kan volstaan.

Figuur 4: Uitgesproken faillissementen



Bron: CBS

Figuur 5: Solvabiliteit en winstgevendheid



Bron: CPB

Dat veel bedrijven het moeilijker hebben, blijkt ook uit het toenemende aantal uitgesproken faillissementen (figuur 4). In 2008 werden 4.621 faillissementen uitgesproken (0,5% van het bedrijvenbestand), terwijl in 2011 7.140 bedrijven bankroet werden verklaard (0,6% van het bedrijvenbestand). Naar verwachting gaan er in 2012 nog meer bedrijven over de

kop. In de eerste zeven maanden van 2012 gingen 4.475 bedrijven en instellingen failliet, bijna 30 procent meer dan in dezelfde periode van 2011.

De winstquote² van het Nederlandse bedrijfsleven is sinds het uitbreken van de Grote Recessie eveneens verslechterd (figuur 5). Sinds 2008 staat de nettowinst van veel bedrijven onder druk. Veel ondernemers ontsloegen bij het uitbreken van de crisis flexibel personeel, maar hielden in eerste instantie vast personeel in dienst, ook als daar geen of onvoldoende werk voor was. Het ontslaan van vast personeel is immers duur, er gaat veel kennis en ervaring mee verloren en voor de crisis was er sprake van krapte op de arbeidsmarkt waardoor de vrees bij ondernemers bestond dat zij na afloop van de crisis weer moeilijk aan personeel zouden kunnen komen. De meeste bedrijven hadden genoeg 'vet op de botten' om dit beleid een tijdje vol te houden. Nu het economische herstel op zich laat wachten, verwachten we echter dat bedrijven de pijn gaan verdelen over een verdere daling van de winstquote en inkrimping van het vaste personeelsbestand. Een andere aanleiding voor de daling van de nettowinst vormt de stijging van de netto rentelastenquote³. Door de krapte op de geld- en kapitaalmarkt moeten bedrijven sinds het uitbreken van de crisis in 2008 meer betalen voor afgesloten leningen en kredieten. Ook vormen diverse kostenstijgingen (energie et cetera) een verklaring voor de daling van de nettowinst. Deze daling was in de afgelopen jaren sterker dan de daling van het BBP-volume, waardoor de winstquote als geheel is afgenomen.

² Deze quote geeft de nettowinst als percentage van het BBP weer.

³ De netto rentelastenquote geeft het verschil weer tussen de rentebaten en rentelasten van bedrijven, waarbij beide stromen zijn gecorrigeerd voor de toegerekende vergoeding van geleverde bankdiensten.

Conclusie

In 2013 blijven veel bedrijven het moeilijk houden. Hoewel de relevante wereldhandel slechts mondjesmaat toeneemt, blijft het binnenlandse plaatje somber. De overheid moet orde op zaken stellen. Niet alleen zet zij het mes in eigen vlees, ook schuift zij een deel van de rekening door naar burgers en bedrijven. Door aanzienlijke lastenverzwaringen voor consumenten en een oplopende werkloosheid daalt de koopkracht van huishoudens in 2013 voor het vierde jaar op rij. De koopbereidheid van consumenten zal hierdoor laag blijven. Hier zal met name het MKB hinder van ondervinden.

september 2012

Ruth van de Belt (030 – 216 0143)

R.Belt@rn.rabobank.nl

Danijela Piljic (030 – 213 1104)

D. Piljic@rn.rabobank.nl

www.rabobank.com/economie

Literatuurlijst

Ayyagari, M., T. Beck en A. Demirgüç-Kunt (2007). Small and Medium Enterprises Across the Globe. *Small Business Economics*, 29, pp. 415-434.

Beck, T., A. Demirgüç-Kunt en M.S. Martinez Peria (2010). Bank Financing for SMEs: Evidence Across Countries and Bank Ownership Types. *Journal of Financial Services Research*, 39, pp. 35-54.

Dietrich, A. (2010). Explaining loan rate differentials between small and large companies: evidence from Switzerland. *Small Business Economics*, 38(4), pp. 481-494.

CBS (2011). Minder bedrijven met omzetgroei. Den Haag: CBS

Europese Commissie (2011). Are EU SMEs recovering from the crisis? Annual Report on EU Small and Medium sized Enterprises 2010/2011.

EIM (2012). *Kleinschalig ondernemen 2012. Structuur en ontwikkeling van het Nederlandse MKB*. Zoetermeer: EIM.